

DIDAKTIKA ČESKÉHO JAZYKA

OKRUHY PRO DOMÁCÍ PŘÍPRAVU S OSNOVOU A STUDIJNÍMI ZDROJI

8. VZORY PODSTATNÝCH JMEN NA 1. STUPNI ZŠ A SOUVISEJÍCÍ PRAVOPIS

- Zařazení učiva do 1. a 2. období ZŠ.
- Konkrétní problémy související s výukou tohoto učiva a strategie jejich řešení.
- Vhodná pravopisná cvičení.
- https://didaktikamj.upol.cz/index.php/studijni_materialy?id=304 (prezentace Pravopis na 1. stupni ZŠ – jen Koncovky podstatných jmen)

Zařazení učiva do 1. a 2. období ZŠ.

I/Y PO SOUHLÁSKÁCH OBOJETNÝCH V KONCOVCE	
KONCOVKY PODSTATNÝCH JMEN	
4. ročník	
- Píše správně koncovky podstatných jmen (kromě vzorů předseda a soudce).	
5. ročník	
- Píše správně koncovky podstatných jmen.	
Určitá skupina podstatných jmen se vždy skloňuje stejně. Proto jsou všechna podstatná jména rozdělena do skupin a pro každou skupinu je jedno podstatné jméno vybráno jako VZOR. Ostatní podstatná jména se potom skloňují podle vzoru.	

Konkrétní problémy související s výukou tohoto učiva a strategie jejich řešení.

ETAPA I. - NÁCVIK VZORŮ PODSTATNÝCH JMEN A JEJICH PODVZORŮ											
VZORY RODU STŘEDNÍHO			VZORY RODU ŽENSKÉHO			VZORY RODU MUŽSKÉHO					
						životné			neživotné		
	1.p.	2.p.		1.p.	2.p.		1.p.	2.p.		1.p.	2.p.
město	-o	-a	žena	-a	-y	pán	-ø	-ø	hrad	-ø	-u -a
moře	-e -ě	-e -ě	růže	-e -ě	-ě -ě	muž	-ø	-e -ě	stroj	-ø	-e -ě
kuře	-e -ě	-ete -ěte	píseň	-ø	-e -ě	předseda	-a	-y			
stavení	-í	-í	kost	-ø	-í	soudce	-e -ě	-e -ě			

- **obtíže při zvládnutí učiva:**
 - o **Složitý algoritmus určování vzorů**, který je tvořen řadou dílčích algoritmů určování mluvnických kategorií (pádu, čísla, rodu a životnosti) – před vyvozením vzorů je nutné tyto algoritmy automatizovat. Při určování vzorů je třeba důsledně trvat na všech krocích algoritmu, včetně určování životnosti, které žáci často pro zrychlení z algoritmu vypouští
 - o **Analogické doplňování koncovek podle vzorů** – zdoluhavý postup se snaží žáci zrychlovat a tipovat.
 - o Žáci musí mít dobře vybudovanou představu o tom, **co je koncovka a jak ji rozlišit**
 - o Problematické může být **ohýbání slov** – zejména u žáků se sníženým jazykovým citem, nižší slovní zásobou, v nářečních oblastech
 - o **Některé tvary** patří k obecně problematickým – př. **7. p. č. mn.** U většiny vzorů, protože právě tyto tvary se používají nejčastěji v běžné komunikaci neprávne
 - o V praxi se setkáváme také se slovy, která je pro žáky **těžší přiřadit ke vzoru, nebo je správně skloňovat** – např. vejce, veš, pes-psa
 - o **U vzorů** by měli žáci zvládnout jejich **skloňování**
 - o Důsledně **dbáme na zdůvodňování pravopisu** – žáci nejčastěji zaměňují tyto vzory: moře-kuře, růže-píseň, pán-les, pán-předseda, muž-stroj
 - o Záměny **koncovek podstatných jmen a přídavných jmen přivlastňovacích** – např. *dej ty boty otcovi* – jsou to *otcovy boty*)

DIDAKTIKA ČESKÉHO JAZYKA

OKRUHY PRO DOMÁCÍ PŘÍPRAVU S OSNOVOU A STUDIJNÍMI ZDROJI

KONCOVKY PODSTATNÝCH JMEN

ETAPA I. - NÁCVIK VZORŮ PODSTATNÝCH JMEN A JEJICH PODVZORŮ

ÚKOLY:

- Hádanky se vzory.

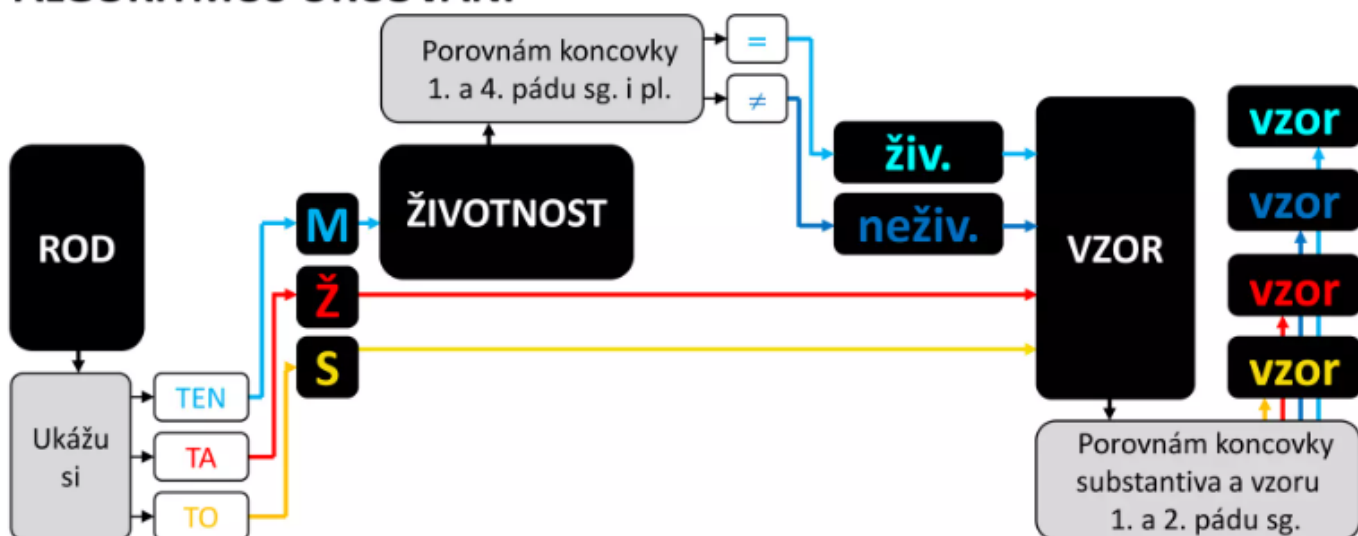
ETAPA II. – PŘÍŘAZOVÁNÍ PODSTATNÝCH JMEN KE VZORŮM

ALGORITMUS URČOVÁNÍ

ETAPA II. – PŘÍŘAZOVÁNÍ PODSTATNÝCH JMEN KE VZORŮM

ALGORITMUS URČOVÁNÍ

ETAPA III. – SKLOŇOVÁNÍ PODSTATNÝCH JMEN PODLE VZORŮ

ÚKOLY:

- Doplně správné koncovky podstatných jmen (doplňovačky, tabulky s doplňovačkami, křížovky).
- Vytvoř věty s danými slovy (např. *šakaly – šakali*).
- Uprav podstatná jména do množného čísla.

DIDAKTIKA ČESKÉHO JAZYKA

OKRUHY PRO DOMÁCÍ PŘÍPRAVU S OSNOVOU A STUDIJNÍMI ZDROJI

KONCOVKY PODSTATNÝCH JMEN

ETAPA IV. – APLIKACE UČIVA NA PRAVOPIS

MĚSTO	MOŘE	KUŘE	STAVENÍ
TVRDÝ VZOR -y	MĚKKÝ VZOR -i	SMÍŠENÝ VZOR -i -y	DLOUHÝ VZOR -í

ETAPA IV. – APLIKACE UČIVA NA PRAVOPIS

PÁN	HRAD	MUŽ	STROJ	PŘEDSEDA	SOUDCE
TVRDÝ VZOR -y 3. a 6.p.sg. -i/-ovi 1. a 5.p.pl. -i 6.p.č.mn. -ich	TVRDÝ VZOR -y 6.p.č.mn. -ích	MĚKKÝ VZOR -i	MĚKKÝ VZOR -i	TVRDÝ VZOR -y 3. a 6.p.sg. -ovi	MĚKKÝ VZOR -i

KONCOVKY PODSTATNÝCH JMEN

ETAPA IV. – APLIKACE UČIVA NA PRAVOPIS

ŽENA	RŮŽE	PÍSEŇ	KOST
TVRDÝ VZOR -y 7.p.sg. -ami	MĚKKÝ VZOR -i	MĚKKÝ VZOR -i	MĚKKÝ VZOR -i

DIDAKTIKA ČESKÉHO JAZYKA

OKRUHY PRO DOMÁCÍ PŘÍPRAVU S OSNOVOU A STUDIJNÍMI ZDROJI

Zařazení učiva – koncovky podstatných jmen

1. období (1.–3. ročník)

- **Seznámení s pojmem „koncovka“:**
 - Žáci rozpoznávají změny tvaru slova (např. pes – psa).
- **Začátky skloňování podstatných jmen:**
 - Praktické vnímání změn bez terminologie.
- **Základní tvaroslovná cvičení:**
 - Např. doplňování koncovek ve větách, práce se vzory jednoduchou formou.

2. období (4.–5. ročník)

- **Systematické zavedení skloňování:**
 - Rozdělení na rody a vzory podstatných jmen.
 - Procvičování koncovek podle vzorů.
- **Určování mluvnických kategorií:**
 - Pád, číslo, rod, vzor.
- **Práce s kontextem a významem:**
 - Vědomá práce s tvary (např. „matka bez matky“), odlišování koncovek.
- **Zavádění pojmu „pravopisná koncovka“:**
 - Psaní y/i v koncovkách podle rodu a vzoru.

Konkrétní problémy a strategie jejich řešení

Typické problémy:

1. **Zaměňování i/y v koncovkách:**
 - Např. kluci × klucy, holuby × holupi.
2. **Chybné určení vzoru:**
 - Např. „město“ podle „moře“ apod.
3. **Špatná identifikace rodu:**
 - Děti mají potíže určit, zda je slovo rodu mužského, ženského nebo středního.
4. **Mechanické učení bez porozumění:**
 - Děti si pletou vzory, protože se je učí z paměti, bez pochopení významu.

Strategie řešení:

- **Vizuální a pohybová opora:**
 - Práce s tabulkami, barevné rozlišení koncovek, kartičky, dramatizace.

DIDAKTIKA ČESKÉHO JAZYKA

OKRUHY PRO DOMÁCÍ PŘÍPRAVU S OSNOVOU A STUDIJNÍMI ZDROJI

- **Zpřehlednění vzorů pomocí přehledů a schémat:**
 - Např. rozdělení vzorů podle rodu.
- **Skupinová práce a hry:**
 - Hledání slov ke vzoru, párování slov podle koncovek.
- **Tvaroslovné rozборы s významem:**
 - Zaměření na pochopení kontextu („vidím psa“ – koho, čeho → 4. pád).
- **Důraz na mluvený projev a jazykový cit:**
 - Nácvik pádových otázek s přirozeným skloňováním.

Vhodná pravopisná cvičení (zaměřená na koncovky)

1. **Doplňování i/y v koncovkách:**
 - Např. doplň do vět správné koncovky: „Vidím kluk_“, „S babičk_ jsme šli do obchodu“.
2. **Přiřazování slov ke vzorům:**
 - Žáci určují, ke kterému vzoru slovo patří, a podle toho tvoří další tvary.
3. **Tvoření tvarů podle zadání:**
 - Např. napiš 3. pád jednotného čísla podstatného jména „učitel“.
4. **Vyhledávání chyb v textu:**
 - Oprava nesprávně napsaných koncovek.
5. **Hry typu „Domino se vzory“ nebo „Koncovkový souboj“:**
 - Zábavné aktivity, kde děti přiřazují tvary nebo soutěží v rychlosti správného tvaru.
6. **Doplňovačky s nápovědou vzoru:**
 - Např. Vzor: **město** – doplň koncovku: „Do měst_“, „Bez měst_“, „O měst_“.